

ПРОСТОРНО-ФУНКЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА СЕЛА ВРЕЛО И МОГУЋНОСТИ ТУРИСТИЧКЕ ВАЛОРИЗАЦИЈЕ

Видомир Обрадовић¹

¹„Орион“ д.о.о. Власеница, Република Српска

Сажетак: У раду је одређен просторно-функционални оквир села Врело у регији Бирач. Анализиране су основе природних и антропогених вриједности, њихова инвентаризација, комплементарност и развојна компонента одрживости сеоског туризма. Предмет рада је базиран на анализи природних специфичности које су имале пресудан утицај на просторно-функционалну организацију села Врело. На основу тога створене су претпоставке за могућу туристичку валоризацију и поступно увођење у одрживу развојну фазу. Разматрано је тренутно стање и могућности развоја еко и етно-туризма на економски одрживим основама уз институционалне развојне пројекте и ангажовање локалног становништва са благовременим и правилним односом према животној средини. На бази аутентичних природних и антропогених вриједности, акценат је дат и на могућност стварања претпоставки за организацију теренских настава за студенте географије и просторног планирања.

Кључне ријечи: Село Врело, просторно-функционална организација, еко-туризам, одрживи развој.

Original scientific paper

SPATIAL-FUNCTIONAL ORGANIZATION OF THE VILLAGE VRELO AND POSSIBILITIES OF TOURIST VALORIZATION

Vidomir Obradović¹

¹“Orion“ Ltd, Vlasenica, Republika Srpska

Abstract: This paper is determined by the spatial-functional framework Vrelo village in the region of Birač. We analyzed the basics of natural and anthropogenic values, their inventory, complementarity and development component of the sustainability of rural tourism. The paper is based on an analysis of natural specifics that had a decisive influence on the spatial and functional organization of the village of Vrelo. On this basis, we created the conditions for a possible tourist valorization and the gradual introduction of a sustainable development phase. The current situation has been discussed and potential for development of eco and ethno-tourism on economically sustainable basis with institutional development projects and involvement of the local population with timely manner and proper attitude towards the environment. On the basis of authentic natural and anthropogenic values, emphasis is given to the possibility of creating conditions for organizing field classes for students of Geography and Spatial Planning.

Key words: Village Vrelo, spatial and functional organization, eco-tourism, sustainable development.

УВОД

Село Врело се налази у регији Бирач на југоисточним падинама брда Бачковац (971 m н. в.), у сливном подручју ријеке Врело. Припада општини Шековићи и мјесној заједници Тишча. Чине га засеоци Бојанићи, Врело, Гачићи, Максимовићи, Малетићи и Тришићи. По Попису 2013. г. има 236 становника и 72 домаћинства.

INTRODUCTION

Village Vrelo is located in the region Birač on the south-eastern slopes of Mount Bačkovac (971 AMSL), In the catchment area of the river Vrelo. It belongs to the municipality of Šekovići and local community Tišča. It is composed of hamlets Bojanići, Vrelo, Gačići, Maksimovići, Maletići and Trišići. According to 2013 Census, it has 236 residents and 72 households.

Рељеф као основно обиљежје природне средине састоји се од облика различитих по постанку и изгледу. На релативно малом простору уочљиве су разнолике рељефне форме. Кречњачка структура брда Бачковац сјеверозападно од села и брдо Велика стијена (835 m н. в.) на сјевероистоку села, простор је са разноликим површинским геоморфолошким формама гдје доминирају назубљени кречњачки врхови и сипари са бројним тоцилима. Тако предиспониран рељеф са подземним токовима створио је у подножју ових брда изворишни низ ријеке Врело, а низводно уз ријеку велике наслаге бигре и подземне рељефне облике са пећинама и јамама. Ријека Врело у изворишном дијелу „Грлина рупа“ појављује се у виду изворишног низа гдје се на дужини од стотињак метара појављују извори на топографској површини у виду изворишног хоризонта. Од извора до ушћа у Дрињачу у селу Тишча у дужини од око 3,5 km на ријечи су бројне бигровите уланчане каде и пречаге. На уздужном профилу ријеке су три водопада. У самом селу Врело је први и највећи водопад настао на бигровитим гредима и кадама гдје се у вријеме прољећног и јесењег поводња формирају широке лепезе слапова. У љетним мјесецима слапови се знатно смање и тада је могућ улаз у пећину испод водопада. Бочно од водопада су безводне пећине које су добиле назив по власницима стоке који су стоку у њих затварали. Те пећине указују на дуги процес постанка ријеке и њеног смањивања. Од извора до првих пећина је значајна еквидистанција што указује на некадашње постојање хидрографске комуникације до пећина. То упућује на закључак да би се спелеолошким истраживањима могли пронаћи подземни рељефни облици.

Брдовите стране су обрасле бјелогоричном вегетацијом (храст, буква, граб и ниско растиње). Испод села су оранице, пашњаци, воћњаци, а уз ток ријеке Врело је грмолико дрвеће лијеске, врбе, јошике... Сјевериисточно од брда Велика стијена у окружењу бјелогоричне шуме се налази Мало језеро у близини којег су сточарске колибе. Језерска вода је изузетне чистоће што указује водена флора и фауна као

Terrain as a basic feature of the natural environment consists of various forms according to the origin and appearance. On a relatively small area there are many diverse forms of terrain. The limestone structure Bačkovac hill northwest of the village and the mountain Velika Stijena (835 AMSL) on the north-east part of village, an area with diverse geomorphological forms of surface dominated by the jagged limestone peaks and pebble with many rubble. That kind of predisposed terrain with underground streams at the foot of the hill created river well Vrelo, and downstream along a river large deposits of tufa and underground terrain forms with caves and pits. RIver Vrelo in the source of the "Grlina rupa" appears in the form of the source string where on the length of one hundred meters sources of topographic surface occur in the form of source horizon. From the source to the mouth of Drinjaca in the village of Tišča, a distance of about 3.5 km on the numerous chained tubs and rungs. On the longitudinal profile of the river there are three waterfalls. In the village of Vrelo is the first and largest waterfall originated on beams and tubs, where during the spring and autumn floods form a wide variety of waterfalls. In summer the falls significantly reduce and then the entrance to the cave is possible under the waterfall. On the side of the waterfall there are waterless caves which are named after the owners of livestock held their cattle there. These caves indicate the long process of the foundation of the river and its decrease. From the source to the first caves there is a significant equidistance, which indicates the former presence of hydrographic communication to the caves. This suggests that the cave exploration could find the underground terrain forms.

Hilly sides are covered with deciduous vegetation (oak, beech, hornbeam and low vegetation). Below the village are fields, pastures, orchards and along the river Vrelo there are bushy trees of hazel, willow, crone ... North-east from the Velika stijena hill in the surrounding of deciduous forests a small lake is situated, close to the farmers' cottages. The lake water is of exceptional purity, which indicates aquatic flora

индикатор чисте животне средине. Имајући у виду чињеницу да је село Врело у пограничном појасу са општином Власеница која је једина од општина у Бирчу имала мјерење климатских елемената за климатолошки низ од 1961. до 1990. г., а метеоролошка станица је на приближној надморској висини као село Врело, па на основу аналогije се могу извести и главне климатске одлике. Температура ваздуха, влажност ваздуха, падавине и вjетрови су најизраженији климатски елементи који утичу на живот човjека и значајним дијелом одређујући за организацију насеља. Средња годишња температура ваздуха је 9,48 ° C, средња годишња количина падавина 1 123 mm, просјечна годишња влажност ваздуха 77,27 %, просјечна годишња облачност 5,19. Најзаступљеније врсте вjетрова су сjеверац, југо и развигорац. Вjетрови у прољеће и јесен достижу јачину $\Phi = 6$ по Бофору и попримају одлике олујних вjетрова $F = 8$ (СХЗ. Метеоролошки годишњак I, 1961–1985; РХЗ БиХ . 1986–1990). На основу анализе климатских елемената и биоклиматских утицаја (здравствени, рекреативни, седативни...), клима има битну улогу у основним пејзажним одликама, карактеру и сезонском кретању туриста, што за резултат има битну улогу за креирање економско-географских прилика.

Температура ваздуха, влажност ваздуха, падавине и вjетрови су најзначајнији климатски елементи који утичу на живот човjека и значајним дијелом одређујући за организацију насеља.

ПРОСТОРНО-ФУНКЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА СЕЛА ВРЕЛО

Село је збијеног типа што није типично за села регије Бирач. По Цвијићу овакав тип села би се могао сврстати у читлучки или турско-источњачки (Цвијић, 1991, стр. 257). На некадашње присуство турског становништва и управе указују и топоними Беглук и Беговићи.

У контексту погодности валоризације еко и етно-туризма у селу Врело уз повољне

and fauna as an indicator of a clean environment. Bearing in mind the fact that the village Vrelo is in the border zone with the Municipality of Vlasenica, which is the only municipality in Birac that had a measure of climatic elements for climatological series of 1961 to 1990, and a weather station is at an approximate altitude as the village Vrelo, so based on the analogy the main climatic features can be drawn. Air temperature, humidity, precipitation and winds are most pronounced climatic elements affecting human life and a significant part of committing to the organization of the village. The mean annual air temperature is 9.48 ° C, mean annual precipitation is 1123 mm, the average annual humidity is 77.27%, the average annual cloudiness is 5.19. The most common types of winds are north wind, south wind and razvigorac. The winds in spring and autumn reach the strength of $F = 6$ per BOFOR and take on the characteristics of gale-force winds $F = 8$ (SHZ. Meteorological Yearbook I, 1961-1985; RHZ BiH. 1986-1990). Based on the analysis of climatic elements and bio-climatic impact (health, recreational, sedative ...), air has an important role in primary landscape qualities, character and seasonal movement of tourists, resulting in a significant role for the creation of economic and geographical conditions.

Air temperature, humidity, precipitation and winds are the most important climate elements that affect human life and a significant part of committing to the organization of the village.

SPATIAL-FUNCTIONAL ORGANIZATION OF THE VILLAGE OF VRELO

The village is compact type, which is not typical for the villages of the region Birac. According to Cvijić this type of village could be classified into Čitluk style or Turkish-Eastern (Cvijić, 1991, p. 257). On the former presence of the Turkish population and administration toponyms Begluk and Begovići indicate.

In the context of the benefits of indexation

природне предуслове и очувану животну средину, погодују и антропогене туристичке вриједности. У знатној мјери се сачувала традиционална сеоска архитектура у просторно-функционалној организацији објеката за становање и зграда које чине сеоско домаћинство (брвнаре, сигуше, шеперуше, ћерпичаре...). На основу истраживања Р. Мерингера, Ј. Цвијића и Ј. Дедијера, М. Карановић у раду „*О типу кућа у Босни*” изводи анализу дотадашњих истраживања о типу брвнара. Он наводи да је и сам обишао просторе које данас чине регију Бирач (Осат, Лудмер, Бирач и кретао се ка Тузли и Спречи). Објашњава тип Цвијићеве динарске брвнаре, њене развојне фазе и распрострањеност при чему анализирајући Мерингерово истраживање примјећује да се он није бавио разликама између хришћанске и муслиманске брвнаре, као ни развитком брвнаре како у хоризонталном тако и у вертикалном правцу (Карановић, 1927, стр. 207-214). За већину кућа је заједничко да се пажљиво бира локација. Због морфолошки преовлађујућег брдско-планинског рељефа у Бирчу је највише сеоских насеља настало у подножју планина и брда. Управо на том подножју је најчешће изворишни хоризонт. На додиру водопроступивих и водоодрживих стијена појављује се изворски низ.

Ти извори се уређују у чесме које су у средишту села. Много је примјера да су чесме претворене и у спомен-обилежја. Изнад села се налазе пашњаци и шуме, док су испод кућа оранице, воћњаци и ливаде. Путне комуникације су најчешће испод кућа, а изнад чесме. При формирању домаћинства се пази на осунчаност, заклон од вјетрова, нагиб терена и прилаз. Улаз у кућу се прилагођава условима терена и налази се са супротне стране од главног смјера дувања вјетрова. Уздигнути покрови објеката су прилагођени падавинама и отпорни на ударе вјетрова.

Према материјалу од ког се граде, објекти се дијеле у три основна типа: дрвене, камене, земљане и прелазни облици.

Изглед и тип куће није био везан само за материјал, већ и за религијску припадност па

of eco and ethno-tourism in the village of Vrelo with favorable natural conditions and preserved environment, anthropogenic tourist values serve. To a large extent, the traditional rural architecture of the spatial and functional organization of living quarters and buildings is preserved, that make up the farm (chalets, Sigus, šeperušas, ćerpičaras ...). Based on the research of R. Meringer, J. Cvijić and J. Dedićera, M. Karanovic in the work "The types of houses in Bosnia" performed an analysis of previous research on the type of cabins. He said that he himself visited the premises which today form the region of Birač (Osat, Ludmer, Birač, moving toward Tuzla and Spreca). The type of Cvijićev dinaric chalet is explained, its development phases and distribution with analyzing of Meringer study notes that he did not deal with the differences between the Christian and Muslim chalets, as well as the development of the structure both in horizontal and vertical direction (Karanovic, 1927, pp. 207- 214). Most houses have in common that location is carefully selected. Because of the predominant morphologically mountainous terrain in Birač, the most rural settlements arose at the foot of mountains and hills. It is at the foot of the mountain that is the most common place for source horizon. On contact of waterproof and watersustainable rocks is where well string appears.

These sources are regulated in the faucets at the center of the village. There are many examples that faucets are converted into memorials. Above the village there are pastures and forests, while below

houses there are arable land, orchards and meadows. Road communications are usually under houses, and above

fountain. When forming households sunlight is watched for, shelter from the wind, slope of terrain and access. The entrance to the house adapts to the conditions of the terrain and is located on the opposite

side of the main direction of the wind. Elevated winding sheets on houses are adjusted to precipitation and wind resistant.

According to the materials that are used

су и знатне разлике између српских кућа у селу Врело у односу на муслиманске куће у регији Бирач.

Село Врело због своје аутентичности у контексту просторно-функционалне организације може се узети као примјер за могућу организацију и поставке етно-села које осликава основне елементе грађевинско-архитектонског и социо-културног наслеђа у регији Бирач. Ревитализацијом објеката који припадају типу традиционалне сеоске архитектуре, њиховом категоризацијом и прилагођавањем потребама туриста, побољшањем путне инфраструктуре и едукацијом становништва би се сеоски туризам увео у знатну развојну фазу. Неопходна је и обнова воденица које су биле на ријечи Врело.

У селу се налазе три некрополе стећака: Ружевића башта 11 стећака у облику сандука и 10 сљемењака, Главица 2 сљемењака, Подкуће 8 сандука (Бешчагић, 1971, стр. 218). На узвишењу Главица је саграђена 2014. г. Црква Свете великомученице Марине. У близини села је и манастир Пророка Илије у Рудиштима изграђен 1891. г. у чијем се дворишту налази спомен-обилежје за све ратове Срба у XX вијеку. Уз манастир је и археолошки римски локалитет Подградина који је 1902. г. открио аустријски археолог Карло Пач (Пач, 1902, стр. 5).

Околна брда и пољане обилују љекобиљем и гљивама, а становништво се бави традиционалним занатима (плетња, ткање, вез, дрводјелство...), сточарством, пчеларством, печењем воћних ракија, сушењем љекобиља и месних производа, прављењем млијечних производа... У оваквом амбијенту је могућа вожња бициклом, организација ципијада, јахање брдских босанских коња, шетње шумским стазама, скупљање плодова, параглајдинг са брда Бачковац до Тишчанског поља. Ови предуслови омогућавају специфичне врсте туризма које се могу дефинисати као:

здравствено-реhabилитациони, спортско-рекреативни, културно-манifestациони...

Могуће су и организације радионица за обуку старих заната и учешће у

for building, the facilities are divided into three basic types: wood, stone and earth, and their intermediates. The format and the type of house was not only related to the material, but also for religious affiliation but are also significant differences between the Serbian houses in the village Vrelo in relation to Muslim houses in the region Birac.

Village Vrelo, because of its authenticity in the context of the spatial and functional organizations can be taken as an example for the possible organization and setting ethno-village that depicts the basic elements of construction and architectural and socio-cultural heritage of the region Birac. By revitalizing objects which belong to traditional type of village architecture, with their categorization and adjusting the needs of tourists, improving road infrastructure and education of the population to whom rural tourism would be introduced, it would enter substantial development stage. It is necessary to reconstruct watermills that were on the river Vrelo.

In the village there are three necropolis: Ružević Gardens 11 standing tombstones in the chest and 10 gabled, 2 Glavica gabled, Podkuća 8 crates (Beščagić, 1971, p. 218). On the hill Glavica Church of the Holy Great Martyr Marina was built in 2014. Near the village is the monastery of the Prophet Elias in Rudiste built in 1891 In the courtyard of the memorial for all wars of the Serbs in XX century. In addition to the monastery and archeological Roman site Podgradina which is discovered in 1902 Austrian archaeologist Karlo Patch (Patch, 1902, p. 5).

The surrounding hills and meadows are rich with medical herbs and mushrooms, and the population is engaged in traditional crafts (knitting, weaving, embroidery, carpentry ...), animal husbandry, beekeeping, baking, fruit brandies, dried herbs and meat products, making dairy products ... In this environment, cycling is possible, organizing Jeep races, Bosnian mountain horse riding, forest trails hiking, collecting fruits, paragliding from the hill Bačkovac to Tišča field. These preconditions allow specific types of tourism that can be

пољопривредним радовима. Значајан број породица из села Врело су шездесетих година XX вијека нашли запослење у земљама Западне Европе. Потребно је искористити њихову жељу за повратком и улагање у своје село и понудити им одрживе пројекте за улагање у еко-туризам. Маркирана планинска стаза као једнодневна пјешачка тура води до срењовјековног манасатира Ловнице, задужбине краља Драгутина, извора ријеке Ловнице и Ловничке пећине. Искуствено се показало да су студенти географије на теренској настави у селу Врело имали могућности за мултидисциплинарна практична истраживања везана за наставу географије и просторног планирања. Да би се поспјијешо развој и постигла одрживост еко-туризма, потребно је укључити и локалну заједницу са развојним пројектима, стандардизовати и категорисати сеоска домаћинства, извршити инвентаризацију смјештајних јединица, осмислити смјештај и програме за туристе у сеоским домаћинствима и унаприједити кућну радиност. Сарадњом са туристичким организацијама и туристичким агенцијама потребно је оспособити стручну водичку службу, израдити одговарајуће једнодневне и вишедневне програме у складу са потребама туриста... Едукацијом становништва које пружа услуге у кућној радиности, побољшава се социо-економска слика села, постиже се савремена опремљеност информационим и комуникационим технологијама које је потребно уоквирити у традиционални амбијент. На основу природних и антропогених вриједности које се издвајају својом аутентичношћу, село Врело развојну компоненту и предности треба базирати на ширем регионалном и државном простору и одрживи еко-туризма базирати на планском развоју и очувању биодиверзитета. Надлежне републичке и општинске институције треба да дјелују савјетодавно и партнерски са локалним становништвом, да поспјешују очување и развој старих заната, производњу здраве хране, помогну при пласману тих производа, врше промоцију развоја... Потребно је законским регулативама да се успостави

defined as: health and rehabilitation, recreation and cultural manifestations. It is also possible to organize workshops for old crafts and participation in agricultural work. A significant number of families from the village of Vrelo found employment in Western Europe in the 60's. It is necessary to take advantage of their desire to return and invest in their village and offer them viable projects for investment in eco-tourism. A marked hiking trail as a one-day walking tour leads to a Medieval monastery Lovnica, endowment of King Dragutin, and the source of the river Lovnica and Lovnica cave. It is empirically proved that the students of geography fieldwork classes in the village of Vrelo have opportunities for multidisciplinary applied research related to the teaching of geography and spatial planning. In order to achieve accelerated development and sustainability of eco-tourism, it is necessary to involve the local community development projects, standardize and categorize rural households, make an inventory of units, to devise programs and accommodation for tourists in rural households and improve yourselves. Cooperation with tourist organizations and travel agencies need to train a professional tour guide service, develop appropriate one-day and multi-day programs to meet the needs of tourists ... Educating the population that provides services at home, improving the socio-economic picture of the village, modern equipment of information and communication technologies are achieved that need to be framed in a traditional setting. On the basis of natural and anthropogenic values that are distinguished by their authenticity, village Vrelo development component and benefits should be based on broader regional and national space and sustainable eco-tourism based on the planned development and biodiversity conservation. Competent republican and municipal institutions should act advisory and partnership with the local population to promote the preservation and development of traditional crafts, healthy food, help with the placement of these products, carry out the promotion of development ... Necessary legal regulations are needed to establish harmony with nature tourism to avoid the negative

склад туризма са природом како би се избјегле негативне последице туризма. Село Врело нема наглашену тенденцију демографског пражњења у односу на окружење па је потребно благовремено ту предност искористити. Мотивисањем и млађег становништва да остане на селу и нађе своју шансу у руралном развоју, постићи ће се позитиван економски ефекат и подстицати и јачати газдинства. На тај начин ће се побољшати и социо-културни мотив млађег становништва и разлози њиховог останка на селу који ће побољшањем свог стандарда бити спремни да виде своју дугорочну шансу у сеоском туризму. Већина домаћинстава немају јасну детерминисану слику нити потенцијале за озбиљним бављењем сеоским туризмом. Стиче се утисак да ни само становништво није свјесно потенцијала и предности аутентичности амбијента у којем живи и колико би њихова средина била интересантна туристима урбаних средина. Зато је етно и еко-туризам шанса која се треба искористити и која не изискује велика материјална улагања нити би ревитализација традиционалног сеоског домаћинства представљала велико економско оптерећење. Локални и регионални развојни планови дајући основне смјернице туристичког развоја представљају основу укупног економског развоја. Економским ефектима се поспјешује опстанак сеоских домаћинстава, стварају нове инвестиције, повећава запосленост, смањује демографско пражњење. Таквим приступом се омогућује економска одрживост руралних насеља и стварају предуслови и за одрживи развој етно и еко-туризма.

ЗАКЉУЧАК

На основу анализе степена развоја еко-туризма у Бирчу и показатеља који посредно и непосредно утичу на развој туризма, може се закључити да је то геопростор са бројним природним и антропогеним вриједностима које нису довољно искоришћене. Дио тих вриједности су у функцији развоја туризма, дио је дјелимично искоришћен, док значајан дио

consequences of tourism. Village Vrelo doesn't have pronounced tendency of depopulation in relation to the environment, so it is necessary to promptly take advantage of this benefit. Motivating the younger population to remain in the countryside and find their opportunity in rural development, will be achieved through positive economic effect and encourage and strengthen the farms. In this manner it will be improved the socio-cultural motif younger population and the reasons for their stay in the country, which will improve their standard and be prepared to see their long-term opportunity in rural tourism. Most households do not have clearly determined the image nor the potential for serious engagement in rural tourism. One gets the impression that not only the population is not aware of the potential and advantages of the authenticity of the environment in which they live and how much they mean to be of interest to tourists in urban areas. Therefore, the ethnic and eco-tourism opportunity that should be seized, and that does not require large financial investments, nor revitalization of traditional rural households represent a major economic burden. Local and regional development plans by providing basic guidelines for tourism development are based on the overall economic development. Economic effects enhance the survival of rural households, creating new investments, increase employment, reduce depopulation. Such an approach allows for the economic viability of rural settlements and create prerequisites for sustainable development of ethno and eco-tourism.

CONCLUSION

Based on the analysis of the level of development of eco-tourism in Birac and indicators that directly and indirectly affect the development of tourism, it can be concluded that this geographical space with numerous natural and anthropogenic values is not sufficiently used. Some of these values are in the function of tourism development, part of it is partially used,

не представља предмет туристичке тражње. У развојној стратегији неопходна је поступност развоја еко-туризма, гдје би се развојни концепт базирао на планирању на краћи, средњорочни и дугорочни период тако да се село Врело са својим специфичностима издвоји у односу на окружење и на тај начин да се оправдају принципи одрживог развоја туризма. Процесом планирања и израде планске документације у оквиру просторних планова, дошло се до анализе постојећег стања и сагледавања потреба становништва кроз развојне програме који се базирају, између осталог и на дугорочан развој у функцији интегралног третирања проблема уређења простора, заштите и унапређења животне средине. Развојни циљеви треба да су усмјерени и на едукацију становништва и подизање свијести кроз указивање на могућности увођења њихових домаћинстава у процес туристичке валоризације, пласман њихових производа туристима, прилагођавање објеката туристичкој намјени уз чување грађевинско-архитектонског аутохтоног наслеђа. Битни ограничавајући фактори развоја су: неприлагођеност инфраструктуре туристичкој намјени, недостатак креативности у осмишљавању туристичких садржаја, недостатак инвестирања у нове садржаје, неадекватно презентовање постојећих садржаја, недовољан ангажман локалне заједнице у сегменту подстицајних активности и административних погодности... Отклањањем утврђених аномалија спријечиће се процес популационог гашења села и створити битни предуслови значајни за развој еко-туризма. Носиоци и промотери одрживог развоја еко-туризма треба да буду туристичке организације, туристичке агенције, локална администрација, локално становништво и други даваоци туристичких услуга.

while a significant portion does not constitute the subject of tourism demand. In the development strategy gradualness of eco-tourism is necessary, where the development concept was based on the planning in the short, medium and long term so as to Vrelo village with its specifics aside in relation to the environment and thus to justify the principles of sustainable tourism development . Process planning and manufacturing planning documentation within spatial plans, led to the analysis of the current situation and considering the needs of the population through development programs which are based, among other things, the long-term development in the function of integral treatment of the problem of spatial development, protection and improvement of the environment. Development goals should be aimed at education and awareness raising by pointing to the possibility of introducing their homes in the process of tourist valorization, marketing their products to tourists, customizing objects with the purpose of tourist construction and architectural preservation of indigenous heritage. The important limiting factors of development are: unconformity of infrastructure for tourist purpose, lack of creativity in the design of tourist facilities, the lack of investment in new facilities, inappropriate drug presentation of existing facilities, insufficient engagement of local communities in the area of stimulating activities and administrative convenience ... elimination of identified anomalies will prevent the process of population quench of the village and create important preconditions which are significant for the development of eco-tourism. Bearers and promoters of sustainable development of eco-tourism should be tourism organizations, National Tourist Agency, local administration, local residents and other tourism service providers.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ/REFERENCES

- Бешлагић, Ш. (1971). *Стећци, каталошко-топографски преглед*. Сарајево: Веселин Маслеша.
- Цвијић, Ј. (1991). *Сабрана дјела Балканско полуострво*, Београд: Народна библиотека Србије.
- Црногорац, Ч. (2002). Заштита брдско-планинских простора Републике Српске у функцији развоја туризма. Нови Сад: *Часопис Департмана за географију, туризам и хотелијерство*.
- Чомић, Љ. (2002). Рурални туризам у Србији - могућности и перспективе. Нови Сад: *Часопис Департмана за географију, туризам и хотелијерство*.
- Ђекић, С. (2002). Одрживи развој туризма као компонента одрживог руралног развоја. Нови Сад: *Часопис Департмана за географију, туризам и хотелијерство*.
- Филиповић, Д. (2008). *Еколошке основе просторног планирања*. Београд: Географски факултет Универзитета у Београду.
- Група аутора, *Еколошко - вегетацијска рејонизација БиХ*. Сарајево: Шумарски факултет.
- Обрадовић, В. (2014). *Туристичко-географска монографија регије Бирач*, Власеница: СПКД „Просвјета“.
- Обрадовић, В. (2015). *Просторна и функционална организација традиционалне сеоске архитектуре у контексту климатских прилика у регији Бирач*. Београд: Асоцијација просторних планера Србије – Географски факултет.
- Пач, К. (1902). Поједини налази из римског доба-Подцрквина у котару власеничком. Сарајево: *Гласник Земаљског музеја*.
- Симовић, Ђ., Рибар, М. (1993). *Уређење сеоских територија и насеља*. Београд: ИВИ.
- Стратегија развоја туризма Републике Српске за период 2010-2020. г.* (2009). Бањалука: Универзитет у Бањој Луци.
- Стратегија руралног развоја Републике Српске (2009)*. Бањалука: Влада Републике Српске.
- СХЗ, Метеоролошки годишњак I, 1911-1985.*
- Федерални хидрометеоролошки завод БиХ 1986 – 1990.*